

CENTAR ZA EVROATLANTSKE STUDIJE - CEAS

napredak, posvećenost, uticaj

X FAKTOR SRBIJA

BEZBEDNOSNI I POLITIČKI RIZICI ZA ODRŽIVOST DOGOVORA SA
KOSOVOM KOJE MOGU IZAZVATI SRBIJA I ZAPADNA
MEĐUNARODNA ZAJEDNICA

IZVEŠTAJ CENTRA ZA EVROATLANTSKE STUDIJE

APRIL 2013.

CEAS je podržan od strane Fondacije braće Rokefeler

*Stavovi i analize u ovom izveštaju ne predstavljaju nužno stavove Fondacije braće
Rokefeler*

Rockefeller
Brothers Fund

Philanthropy for an Interdependent World

SADRŽAJ

Izvršni rezime.....	3
Kratak pregled stanja u sistemu bezbednosti u Srbiji od predsedničkih i parlamentarnih izbora 2012. godine	8
2013 – Godina podizanja civilne zaštite u Srbiji.....	14
Trend medijskog izveštavanja o stanju na severu Kosova.....	21
Problematične izjave zvaničnika Republike Srbije	23
Navodna borba protiv korupcije.....	27
Kontraproduktivno ponašanje zapadne međunarodne zajednice i X faktor Rusija.....	30
Zaključak i preporuke.....	36
O Centru za evroatlantske studije.....	39

IZVRŠNI REZIME

Bolje da Tomislav Nikolić, Aleksandar Vučić, Ivica Dačić, Aleksandar Vulin budu poniženi nego, narod koji vode. Kada se (Tomislav Nikolić) nalazi na istoj tribini sa čovekom koji predstavlja zemlju za koju mi smatramo da ta zemlja ne postoji i čovekom oko koga se vodi istraga o žutoj kući i trgovini organima, a mi, evo i sad na Savetu bezbednosti tražimo da se ta istraga ubrza i da se već jednom nešto sazna, samo što se nalaze na istoj tribini – da, to je poniženje. Ali to poniženje bolje da trpi Tomislav Nikolić i Vučić i Dačić i Vulin i svi Vulini ovog sveta, nego da to trpi narod koji oni zastupaju u ovom istorijskom trenutku.

Aleksandar Vulin, direktor Kancelarije Vlade Srbije za Kosovo i Metohiju, 24. mart 2013.

Ivica Dačić, Predsednik Vlade Srbije
mart 2006.

Aleksandar Vučić, Potpredsednik Vlade Srbije
maj 2007.

Centar za evroatlantske studije (CEAS) iz Beograda nada se da će Beograd i Priština uskoro postići sporazum o dugoročno održivom rešenju koje će ubrzati procese normalizacije međusobnih odnosa i evropskih integracija obe strane. Početak pregovora po poglavljima sa Evropskom unijom (EU) za Srbiju će posebno biti značajan za poboljšanje stanja u sistemu bezbednosti, budući da se poglavlja 23 – Pravosuđe i osnovna prava – i 24 – Pravda, sloboda i bezbednost, za koja se pretpostavlja da će biti brzo otvorena u procesu pregovora, odnose u širem smislu i na sistem bezbednosti. CEAS preporučuje da se u slučaju Srbije i poglavlje 31 – Spoljna, bezbednosna i odbrambena politika – i delovi poglavlja 34 – Politički kriterijumi, otvore što pre, upravo da bi se na vreme otvorila sva pitanja vezana za obaveze reforme sistema bezbednosti koje Evropska komisija (EK) i druga tela EU očekuju.

„Kvaka dvadeset dva" je to što CEAS smatra da su postojeći propusti u sistemu bezbednosti, institucionalni i personalni, među glavnim preprekama uspostavljanju sveobuhvatnog i održivog rešenja odnosa Beograda i Prištine.

I pored nekih bitnih organizacionih mera poput: izdvajanja civilne obaveštajne službe iz Ministarstva unutrašnjih poslova (MUP) i formiranje Bezbednosno-informativne agencije (BIA) uz sve manjkavosti zakona koji reguliše njen rad, izdvajanja vojne službe bezbednosti i vojne obaveštajne službe iz Generalštaba Vojske Srbije (GVS) i stavljanja pod nadležnost Ministarstva odbrane, donošenja zakona koji detaljnije određuju njihov rad i formiranje Vojnobezbednosne agencije (VBA) i Vojnoobaveštajne agencije (VOA), uključujući u to i ukidanje dela policijskih ovlašćenja delu Vojnobezbednosne agencije, profesionalizacije vojske, usvajanja novog Poslovnika o radu Narodne skupštine Republike Srbije koji je donekle ojačao rad od ovog saziva Skupštine dva skupštinska odbora za odbranu, bezbednost i nadzor obaveštajnih službi, sistem bezbednosti u Srbiji i dvanaest godina posle petooktobarskih promena nije u potpunosti reformisan, ni normativno ni personalno.

I dalje, između ostalog, postoje ustavno-zakonske neusklađenosti koje pogoduju zloupotrebama, kao i loša zakonska rešenja koja rezultiraju preširoko definisanim nadležnostima i/ili njihovim preklapanjima. Očito je odsustvo političke volje da se postojeći zakoni i Ustavom predviđeni mehanizmi demokratske kontrole nad sistemom bezbednosti u punoj meri primenjuju, a kamoli da se suštinski usklađuju i unapređuju u skladu sa praksama stabilnih demokratskih društava.

U sistemu bezbednosti i na rukovodećim i na drugim pozicijama još uvek se nalazi veliki broj osoba čije su karijere kompromitovane tokom sukoba devedesetih, a pogotovo tokom sukoba na Kosovu 1998–99. godine. Veliki broj nerešenih nasilnih smrti vojnika i civila za koje se tereti Vojska Srbije (VS) godinama se ne rasvetljava.¹ Sistem² sve češće pogađaju afere za koje ima dosta indicija da predstavljaju obračun različitih sukobljenih delova unutar samog sistema bezbednosti. CEAS primećuje da one sve češće izbijaju upravo onda kad Srbija učini neki korak u pravcu normalizacije odnosa sa Kosovom.

Cilj ovog izveštaja je da ukaže na moguće pre svega bezbednosne i političke prepreke u realizaciji eventualnog skorog postizanja sporazuma između Beograda i Prištine, pogotovo ako sporazum bude plod pritiska i želje za kakvim-takvim rezultatom, a ne dobro osmišljena strategija sa detaljno razrađenim planom implementacije i njenog nadzora.

Smatramo da isti uzroci mogu dovesti do toga da Srbija, u slučaju nepostizanja relativno brzog dogovora, izgubi sadašnju, makar formalnu i/ili iznuđenu, zainteresovanost za nastavak zajedničkog nalaženja dugoročnog i održivog rešenja odnosa sa Kosovom pod okriljem Evropske unije koje bi garantovalo evropsku perspektivu i Srbiji i Kosovu. Ovo bi za Srbiju imalo višeznačno loše posledice.

¹Ceas-serbia.org, Izveštaj Centra za evroatlantske studije „Društveno politička analiza slučajeva poginulih radnika RTS, vojnika nastradalih u Topčideru i Leskovcu i slučaj vojnika Milana Matića“

<http://ceas-serbia.org/root/prilozi/drustveno-politicka-i-pravna-analiza-6-slucajeva.pdf>

² CEAS je ovde za sistem bezbednosti koristio užu definiciju sistema koja podrazumeva: vojsku, policiju, obaveštajne i bezbednosne službe

U izveštaju će biti navedeni i neki potezi i trendovi Zapadne međunarodne zajednice, koji doprinose konfuziji srpske javnosti, a, prema mišljenju CEAS-a, ne doprinose kreiranju održivog sporazuma. Ovde se pre svega misli na prilično neutemeljeno polaganje nade da je sadašnja vlast u Srbiji iskreno posvećena naporima da se sporazum postigne, te da ima institucionalnu i političku snagu da eventualni sporazum sprovede na terenu, pre svega na severu Kosova.

Slikovito rečeno, takmičenje za X faktor – Srbija još nije gotovo. Snagu, želju i „ono nešto posebno – faktor X” da Srbiju, iz ovih ili onih razloga, povedu na politički Istok ili na politički Zapad imaju različito grupisane i ne nužno međusobno ideološki povezane grupe u srpskom društvu, ali i državnim institucijama.

CEAS smatra kontraproduktivnom veliku spremnost predstavnika Zapadne međunarodne zajednice da, iako još suštinski ništa nisu postigli, čak ni u borbi protiv korupcije, vladajućoj garnituri u Srbiji zaboravi ili oprosti odnos prema nedavnoj ratnozločinačkoj prirodi Miloševićevog režima i njenu ulogu u toj prošlosti. Ovo uveliko otežava ionako slab proces sprovođenja tranzicione pravde u Srbiji i ostatku Zapadnog Balkana, kao dugoročno održivu stabilizaciju i demokratizaciju regiona.

CEAS podseća da je upravo dosledno sprovođenje tranzicione pravde, a pre svega suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima i Haškim tribunalom, najbolji, a ponekad i jedini mehanizam kreiranja suštinskih uslova za reformu sistema bezbednosti u postkonfliktnim društvima, pogotovu onima koja su se opredelila za nenasilne metode ostvarivanja tog cilja. Upravo sistem bezbednosti, nereformisan i kriminalizovan, neretko predstavlja glavnu prepreku stabilizaciji i demokratizaciji u postkonfliktnim zemljama.

CEAS, između ostalog, preporučuje da se Zapadna međunarodna zajednica intenzivnije uključi u podršku i realizaciju nastavka reformi sistema bezbednosti u Srbiji, koji bi doprineo i uvećanju šansi za ostvarivanje i sprovođenje održive normalizacije odnosa

sa Kosovom, te objektivniji pristup u proceni dosadašnje borbe protiv korupcije. CEAS sugeriše i malo manje oportunizma u pristupu Zapadne međunarodne zajednice u oceni dešavanja u Srbiji danas. Sadašnja doza oportunizma, uz nedorečenu argumentaciju zašto Kosovo mora postati nezavisno od Srbije, unosi dodatnu konfuziju u srpsko društvo, teško pogođeno tranzicijom i ekonomskom krizom.

CEAS kao posebno bitno ističe da bi već sada bilo dobro obratiti pažnju na postojanje parabezbednosnih jedinica Vlade Srbije na Kosovu (jedinica civilne zaštite), koje imaju komandnu strukturu, logistiku, ciljeve i drugo. Ako one ne budu obuhvaćene razgovorima, i sve nedoumice oko njih ne budu na vreme otklonjene, postoji ozbiljna pretnja da naknadno jedna strana kaže "to znači da se one moraju rasformirati", a druga "to znači da tokom pregovora niko nije imao primedbi, pa one dakle ostaju".

CEAS poziva Zapadnu međunarodnu zajednicu da pokuša da učini sve da Srbiji ne uspori proces evropskih integracija, uključujući i podršku kosovskoj strani da napravi određene zakonske izmene radi postizanja održivog rešenja, zato što Srbija nema unutrašnju snagu da sama završi proces demokratske konsolidacije.

Usporavanje tog procesa dovelo bi do dodatnog opadanja podrške javnosti evrointegracijama Srbije i do jačanja antizapadnih nedemokratskih opcija u Srbiji. Ne treba zaboraviti da su na formalnom i neformalnom evropskom putu Srbije, te za suočavanje sa nedavnom prošlošću, uspostavljanje tranzicione pravde i regionalnu saradnju u proteklih dvadesetak godina, na ovaj ili onaj način naporno radile generacije građana Srbije, državnih službenika, pripadnika organizacija civilnog društva i političkih stranka, neretko u vrlo rizičnim uslovima. Stiče se utisak da će, u slučaju izostanka sporazuma ili njegovog nefunkcionisanja u praksi, usled namere Zapadne međunarodne zajednice da što pre stavi tačku na pitanje statusa Kosova i u nedostaku adekvatnog „plana B”, upravo oni biti najveći gubitnici. U tom slučaju, vrlo je verovatno da će pobednici takmičenja X faktora –

Srbija biti izvođači koji će na srpskoj sceni veoma dobro izvoditi *putinizaciju* Srbije.

KRATAK PREGLED STANJA U SISTEMU BEZBEDNOSTI U SRBIJI OD PREDSEDNIČKIH I PARLAMENTARNIH IZBORA 2012. GODINE

I pored očite potrebe za nastavkom reforme sistema bezbednosti u Srbiji tokom izborne kampanje za predsedničke i parlamentarne izbore 2012. godine, politički učesnici gotovo nijednom nisu pomenuli nastavak reforme sistema bezbednosti, niti su mediji smatrali da je to tema o kojoj bi tokom kampanje trebalo da razgovaraju sa učesnicima. Rezultati izbora doveli su do promene u raspodeli političke moći. Tomislav Nikolić, predsednik Srpske napredne stranke (SNS), na predsedničkim izborima pobedio je dotadašnjeg predsednika Srbije i Demokratske stranke (DS) Borisa Tadića, a novu vladajuću većinu u Skupštini Srbije formirale su Srpska napredna stranka, Socijalistička partija Srbije (SPS), Ujedinjeni regioni Srbije (URS) i manje stranke. Stranke koje danas čine vladajuću većinu uopšte nisu spominjale reformu sektora bezbednosti kao jedan od prioriteta ni tokom izborne kampanje, niti se ista navodi kao jedan od prioriteta u programu nove Vlade Srbije.

Nakon što je formirana većina u Skupštini Srbije, donet je niz problematičnih zakona i odluka koji se odnose na sistem bezbednosti. One su mahom u suprotnosti sa demokratskom praksom i ranije postignutim nivoom demokratske kontrole sistema bezbednosti. Izmene zakona o osnovama uređenja službi bezbednosti donesene su bez šire stručne i ekspertske rasprave. U zakonskom predlogu predviđeno je da ubuduće sekretara Nacionalnog saveta za bezbednost (NSB) imenuje predsednik Srbije, a ne da na to mesto po automatizmu dolazi šef kabineta predsednika, kao što je do tada bio slučaj. Time je proširen mandat Predsednika Srbije, koji bi trebalo da određuje isključivo

Ustav Srbije. Za koordinatora rada svih obaveštajnih službi, što je glavna nadležnost sekreta NSB, postavljen je ministar odbrane Aleksandar Vučić, čime je urušena autonomija rada civilne bezbednosno-informativne agencije BIA. Eksperti sa kojima je CEAS razgovarao ukazuju i na to da je Aleksandar Vučić, ministar odbrane, uveliko proširio ono što se uobičajeno smatra „koordinacijom rada službi bezbednosti“. To se pre svega odnosi na činjenicu da se aktuelni predmeti i obrade ne preklapaju, te da se informacije o njima adekvatno razmenjuju.

Dobra demokratska praksa, koja je postojala u Srbiji, da predsednik skupštinskog Odbora za nadzor sektora bezbednosti dolazi iz redova opozicije, napuštena je, a na čelo oba skupštinska odbora zadužena za odbranu, bezbednost i nadzor obaveštajnih i bezbednosnih službi došli su predstavnici novoformirane vladajuće većine.

Gotovo u isti mah došlo je i do smena čelnika Bezbednosno-informativne agencije i Narodne banke Srbije. Iako su mandati čelnika ova dva tela bili za godinu dana duži od mandata vlade (5 godina), upravo da bi se štitila nezavisnost rada ovih institucija, negativni trend koji je započeo tadašnji predsednik Srbije Boris Tadić, koji je „skratio mandat“, odnosno podneo ostavku na mesto predsednika godinu dana ranije, nova Vlada je nastavila. Na mesto guvernera Narodne banke Srbije postavljen je visoki kadar SNS-a Jorgovanka Tabaković, koja je „zamrzla“ svoju funkciju i položaj u stranci, dok je na mesto direktora BIA, bez ikakvog objašnjenja nove Vlade Srbije zašto se menjuje Saša Vukadinović, za vreme čijeg mandata su uhapšeni haški begunci Ratko Mladić i Radovan Karadžić, postavljen odlukom nove Vlade, postavljen Nebojša Rodić, osoba kompromitovana učešćem u izbornim krađama tokom 1996. godine.

Formalna nezainteresovanost i ćutanje o stanju u sistemu bezbednosti koje je postojalo u predizbornom periodu sa jedne strane i brzina kojom se ušlo u izmene zakonodavstva koji određuje rad sistema bezbednosti nakon formiranja nove vladajuće većine sa druge strane, jasno potvrđuju da reforma

sama po sebi nije ni bila cilj, već da je posredi bila namera da se kontrola nad sektorom izmesti iz nadležnih institucija i da se sektor bezbednosti stavi pod jači stranački patronat.

Nove vlasti u Srbiji, iako su pokazale očitu spremnost i snagu da u sektoru bezbednosti smenjuju kadar koji im nije po volji, nisu napravile nijednu personalnu izmenu u vrhu GŠ niti u vrhu VBA, iako su na tim mestima ljudi kompromitovanih profesionalnih karijera, ako ni zbog čega drugog, ono zbog činjenica da su pod njihovom komandom ili u njihovim zonama odgovornosti počinjeni ratni zločini. Štaviše, načelnik GŠ Ljubiša Diković, za čijeg su mandata na Kosovu navodno počinjeni mnogi ratni zločini u zoni njegove komandne odgovornosti³, unapređen je, kao i svi njegovi najbliži saradnici⁴.

Zvaničnici Evropske unije izrazili su bojazan da će izmena Zakona o NBS ograničiti nezavisnost centralne banke, posebno naglasivši da je Srbija kandidat za članstvo u Evropskoj uniji, kao i da je nezavisnost institucija jedno od temeljnih načela EU, ali se javno nisu osvrtnali na loše zakonodavne i političke poteze novih vlasti koji se tiču sistema bezbednosti. Ovaj trend javnog neosvrtnja zvaničnika EU na sve veće probleme u sistemu bezbednosti nastavljen je i kada je postalo jasno da u MUP-u postoje delovi koji deluju mimo formalnog komandnog sistema na čijem je čelu ministar policije i predsednika Vlade Srbije, Ivice Dačića. CEAS-ovi sagovornici smatraju da u MUP-u rade i ljudi koji ne poštuju formalni lanac subordinacije i vrlo verovatno deluju po nalogu iz BIA i/ili kabineta ministra odbrane, Aleksandra Vučića, usled čega Vlada Srbije, između ostalog, mesecima nije mogla da imenuje novog generalnog direktora (glavnog operativca) policije.⁵

³ Fond za humanitarno pravo (2012) Dosije Diković Ljubiše.

<http://www.hlc-rdc.org/wp-content/uploads/2012/01/Januar-23-2012-Dikovic-Ljubisa-Dosije.pdf>

⁴ B92, 13. 2. 2013. Nikolić unapredio Dikovića.

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=02&dd=13&nav_category=11&nav_id=686626

⁵ Mimo činjenice da Vučić, iako ministar odbrane, koordinira i rad timova za borbu protiv korupcije koji su sastavljeni od predstavnika MUP-a.

U MUP-u su i tokom mandata prethodne vlade bila očita ogromna partijska trvenja oko suštinske kontrole nad policijom, što je dovelo do toga da je tek nedavno reizabrani direktor policije Milorad Veljović više od godinu dana bio na funkciji vršioca dužnosti direktora policije, jer nije postojala saglasnost oko njegovog reizbora ili smene. Ista partijska trvenja, umesto instucionalnog jačanja MUP-a, rezultirala su time da Niš i Novi Sad, veliki gradovi u Srbiji, tri godine nisu imali načelnika policije. Niš je tek u martu 2013. godine dobio načelnika policije, Novi Sad ga još uvek nema. Nivo kriminala je u oba grada u tom periodu porastao. Postoje ozbiljne indicije da su u Nišu i Vranju u povećani broj nerasvetljenih teških incidenata direktno umešani i pripadnici MUP.

Krajem 2012. godine predsednik Srbije Tomislav Nikolić i prvi potpredsednik Vlade Srbije Aleksandar Vučić sami su pokrenuli ogromnu aferu navodnog neovlašćenog praćenja listinga njihovih telefonskih razgovora od strane Uprave kriminalističke policije MUP-a.⁶ Oni su sami aferu kasnije i sasvim zatvorili iako ona nikad nije dobila jasan epilog. Ostaje, naime, nejasno da li je kriminalistička policija, i ko tačno, radio nešto protivzakonito i, ako jeste, da li je neko za to kažnjen ili je afera zaustavljena zato što se eventualno ušlo u trag nezakonitim aktivnostima nekoga od njih dvojice.

Zakon o osnovama uređenja vojnih službi bezbednosti menjan je ponovo u zimu 2013. godine, tek pošto je Ustavni sud Srbije proglasio neustavnim neke odredbe Krivičnog zakona. Na te su odredbe već više od godinu i po dana ukazivali Poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka o ličnosti i Zaštitnik građana, koji su tim povodom i predali zahtev za ocenu ustavnosti određenih odredbi KZ.

I pored svega gorenavedenog, sveobuhvatno rešenje popravljjanja stanja u oblasti nadzora elektronskih komunikacija, koje su

⁶ Ceas-serbia.org, novembar 2012, Uvodnik Jelene Milić za CEAS tromesečnik Novi Vek „U zmijskom gnezd“
<http://ceas-serbia.org/root/tromesecnik/Novi-vek-broj-2-Jelena-Milic.pdf>

Janković i Šabić izneli u 14 tačaka⁷ u leto 2012. godine, ni vladajuća većina ni opozicija nikad nisu ozbiljnije razmatrale.

Međunarodna organizacija „Transparency International” u svom izveštaju, objavljenom u januaru 2013. godine, svrstala je Srbiju u D+ grupu, kao zemlju sa visokim rizikom od korupcije u sistemu bezbednosti, zajedno sa zemljama poput Ukrajine, BiH, Kenije i Meksika⁸.

O korupciji u sistemu bezbednosti u Srbiji, čak i u jeku navodne sveobuhvatne borbe protiv korupcije, državni zvaničnici koji navodnu borbu navodno sprovode skoro uopšte ne govore.

Profesor doktor Miroslav Hadžić objavio je nedavno esej „Vrtlozi korupcije u sektoru bezbednosti”,⁹ u kome skreće pažnju na činjenicu da visoka korupcija u sistemu bezbednosti jeste uvod u političku zloupotrebu državnih aparata prinude, ali i njena izravna posledica. Hadžić naglašava: „U predvorju političke i ostale korupcije, pogotovo u postkonfliktnom i postautoritarnom poretku, kakav je ovaj u Srbiji, vazda čuči opasnost od kriminalizacije politike i politizacije kriminala.”

Premijer, ministar unutrašnjih poslova Srbije i predsednik SPS Ivica Dačić, glavni pregovarač u Briselu, pod istragom je zbog sumnjivih susreta sa Rodoljubom Radulovićem, protiv koga je dosta kasnije podignuta optužnica za šverc narkotika, a koji je trenutno u bekstvu.¹⁰ Ova afera otvorena je februara 2012. godine putem dnevnih novina Informer,¹¹ za koje se smatra da ih kontroliše deo vrha SNS-a i deo vrha BIA. Državni sekretar MUP-a Srbije Vladimir Božović, kadar SNS-a, izjavio je krajem marta

⁷ CEAS: 14 Predloga Šabića i Jankovića za Zakon o zaštiti podataka o ličnosti

http://ceas-serbia.org/root/images/14_ta%C4%8Daka_%C5%A0abi%C4%87a_i_Jankovi%C4%87a_za_Zakon_o_za%C5%A1iti_podataka_o_li%C4%8Dnosti.pdf

⁸ Transparency International UK (2013) Government Defence Anti-Corruption Index 2013

http://ceas-serbia.org/root/images/Government_Defense_Anti-Corruption_Index.pdf

⁹ Hadžić, Miroslav (2013) Vrtlozi korupcije u sektoru bezbednosti

http://ceas-serbia.org/root/images/Miroslav_Hadzic_Vrtlozi_korupcije.pdf

¹⁰ <http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/370414/Pripremno-rociste-u-Specijalnom-sudu-bez-Mise-Banane>

¹¹ Kanal 9, 4. 2. 2013. Koliko je Dačić umešan u aferu Šarić?

<http://www.kanal9tv.com/2013/02/04/koliko-je-dacic-umesan-u-aferu-saric/>

2013. godine da se u vezi sa ovom okolnošću radi „vrlo intenzivno bez obzira na ime, prezime, funkciju i položaj i da niko neće biti zaštićen od istrage“.¹² Tokom ove afere ponovo je počelo da se spominje i ime Branka Lazarevića, bivšeg šefa kabineta i najbližeg saradnika tadašnjeg i sadašnjeg ministra policije Ivice Dačića, koji je 2010. godine prešao u Ministarstvo spoljnih poslova (MSP). Navodno, Dačić je raskinuo saradnju sa Lazarevićem zbog njegovih navodnih ranijih prijateljskih veza sa nekim ljudima koji su došli u sukob sa zakonom, a Lazarevićev prelazak u MSP je organizovan da bi se zataškale neprijatne indicije.¹³ Tužilaštvo za organizovani kriminal najavilo je u februaru 2013. godine pokretanje prekrivičnog postupka protiv Branka Lazarevića, kao i protiv još najmanje pet visokih rukovodilaca MUP-a Srbije, koji su imali kontakte sa Rodoljubom Radulovićem, pripadnikom kriminalne grupe narko-bosa Darka Šarića.¹⁴

Kredibilitet ministra unutrašnjih poslova, ali i celog MUP-a Srbije, dodatno je doveden u pitanje mogućnošću da budu sprovedene adekvatne istrage protiv pripadnika Žandarmerije, posle optužbi koje su došle iz delova samog MUP-a, a opet putem dnevnih novina Informer, da su njeni pripadnici činili kriminalne radnje, pre svega na jugu Srbije¹⁵. Interesantno je da je tokom ove afere online portal Pravda, blizak delu SNS-a, objavio seriju tekstova u kojima se kritikuje rad policajaca koji su optužili pripadnike Žandarmerije i brani njen komandant.¹⁶ Inače, komandant Žandarmerije Bratislav Dikić, od ranije poznat javnosti po vrlo autoritarnom i samovoljnom ponašanju, oglašavao se i na svom

¹² RTV, 27. 3. 2013. Božović: Rasvetljavanje kontakata Dačića i Radulovića

http://www.rtv.rs/sr_lat/politika/bozovic-rasvetljavanje-kontakata-dacica-i-radulovica_380891.html

¹³ Press online, 9. 11. 2012. Otišao Dačićev šef kabineta, smene u MUP?!

<http://www.pressonline.rs/info/politika/139838/otisao-dacicev-sef-kabineta-smene-u-mup.html>

¹⁴ RTS, 6. 2. 2013. Novosti: Prekrivični postupak protiv Lazarevića

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Politika/1261108/Novosti%3APretkrivični+postupak+protiv+Lazarevića.html>

¹⁵ RTS, 12. 3. 2013. Slučaj Dikić, optube i demanti

<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/125/Dru%C5%A1tvo/1283040/Slu%C4%8Daj+Diki%C4%87,+optu%C5%BE+i+demanti.html>

¹⁶ Pravda online, 17.3.2013. Dačić: Dikić nije ni pod kakvom istragom

<http://www.pravda.rs/2013/03/17/dacic-dikic-nije-pod-nikakvom-istragom/>

fejsbuk profilu vrlo problematičnim izjavama, koje niko od zvaničnika nije imao hrabrosti da osudi.¹⁷

Državni sekretar u Ministarstvu unutrašnjih poslova Srbije Vladimir Božović izjavio je krajem marta 2013. godine da se skoro mogu očekivati prvi rezultati istrage o zloupotrebama u Žandarmeriji. Neposredno pre objavljivanja ovog izveštaja Informer je pokrenuo još jednu aferu u kojoj se tvrdi da vrh policije traži smenu specijalnog tužioca za organizovani kriminal Miljka Radisavljevića.

O stanju u Ministarstvu odbrane ima mnogo manje informacija, delom i zato što se Aleksandar Vučić, verovatno zbog mnoštva funkcija koje obavlja, funkciji ministra odbrane najmanje posvećuje. Ipak, primetan je trend naglašavanja jačanja bilateralne sradnje sa Rusijom radi „uspostavljanja ravnoteže” koju je narušila prethodna vlada.¹⁸ Prema saznanjima CEAS-a, MO je u vrlo nezavidnom materijalnom položaju. Dve serije promovisanja i penzionisanja viših i visokih vojnih zvaničnika ukazuju na jačanje uloge načelnika Generalštaba VS Ljubiše Dikovića, kompromitovanog tokom sukoba na Kosovu, i njemu lojalnih kadrova.

Ova vlast nije pokazala nameru da se detaljnije posveti rasvetljavanju okolnosti koje su dovele do toga da se Ratko Mladić i Radovan Karadžić tako dugo uspešno skrivaju, iako ima dosta indicija da su im u skrivanju pomagali i delovi sistema bezbednosti, pre svega VS. Nažalost, ni Zapadna međunarodna zajednica ovome ne pridaje više nikakvu zvaničnu pažnju.

Srbija je i dalje jedina zemlja u Jugoistočnoj Evropi bez adekvatnog zakonskog okvira koji reguliše privatni sektor bezbednosti (PSB), za koji se trenutno procenjuje da zapošljava između 25.000 i 60.000 ljudi. Nadalje, smatra se da se u posedu PSB-a nalazi oko 47.000 komada oružja, da godišnji prihod ide i do 180 miliona

¹⁷ Blic online, 10. 3. 2013. Komandant Žandarmerije se oglasio na Fejsbuku
<http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/371558/Komandant-Zandarmerije-se-oglasio-na-Fejsbuku>

¹⁸ Blic online, 10. 12. 2012. Ulazak u ruski vojni savez prst u oko EU
<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/357239/Ulazak-u-ruski-vojni-savez-prst-u-oko-EU>

Evra, od čega je samo deo prijavljen za oporezivanje.¹⁹ Ova statistika je još šokantnija ako se uzme u obzir da Ministarstvo unutrašnjih poslova zvanično zapošljava 35.000 policajaca, dok Vojska Srbije zapošljava 28.000 vojnih lica.

2013 – GODINA PODIZANJA CIVILNE ZAŠTITE U SRBIJI

U novembru 2012. godine pripadnici Civilne zaštite iz četiri opštine sa severa Kosova održali su u severnom delu Kosovske Mitrovice pokaznu vežbu spasavanja ljudi u vanrednim situacijama. Vežbu je organizovala Kancelarija za Kosovo i Metohiju Vlade Srbije, a predsednik opštine Kosovska Mitrovica Krstimir Pantić, koji je i komandant Štaba Civilne zaštite za vanredne situacije Kosovske Mitrovice, ali i visoki zvaničnik Vlade Srbije, izjavio je tim povodom: „Civilna zaštita je formirana u skladu sa Ženevskom konvencijom. Član 61 ove konvencije precizno definiše u koje svrhe se civilna zaštita može koristiti, a član 65 čak daje mogućnost da pripadnici civilne zaštite mogu nositi lako naoružanje za održavanje reda ili za samoodbranu. Ova mirnodopska organizacija će biti na raspolaganju svim građanima bez obzira na versku pripadnost.”²⁰

CEAS smatra vrlo zanimljivim da su tok spomenute vežbe pratili pripadnici kosovske policije, ali i pojedini pripadnici KFOR-a.

Početkom januara 2013. godine načelnik Sektora za vanredne situacije MUP-a Srbije Predrag Marić najavio je da će posle 25 godina, 2013. godina biti godina podizanja Civilne zaštite u Srbiji. Marić je tada izrazio i zadovoljstvo predviđenim budžetom od 10 miliona dinara koliko je ta služba dobila za 2013. Godinu, što će omogućiti nabavku novih vatrogasnih vozila, kao i početak

¹⁹ Blic online, 9. 1. 2012. U sektoru privatnog obezbeđenja 47.000 komada oružja
<http://www.blic.rs/Vesti/Hronika/300451/U-sektoru-privatnog-obezbedjenja-47000-komada-oruzja>

²⁰ Blic online, 18. 11. 2012. Održana vežba civilne zaštite u Mitrovici
<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/353660/Odrzana-vezba-Civilne-zastite-u-Mitrovici>

podizanja Civilne zaštite u Srbiji.²¹

Samo par dana kasnije došlo je do ozbiljnog incidenta prilikom posete Aleksandra Vulina, direktora Vladine kancelarije za Kosovo i Metohiju, Gračanici.²² Kosovska policija mu je saopštila da ga mora sprovesti sa Kosova, pošto je Vulin, prema navodima agencije Tanjug, želeo da poseti policijsku stanicu u Gračanici u koju je tada privedeno više Srba. Ministar unutrašnjih poslova Kosova Bajram Redžepi izjavio je tom prilikom da je razlog za hapšenje devet osoba bio taj što su ta lica navodno na sebi imala obeležja civilne zaštite. Uhapšeni, za koje se tvrdilo da su iz pratnje direktora Kancelarije za Kosovo i Metohiju Aleksandra Vulina, zadržani su na informativnom razgovoru u policijskoj stanici, gde su pripadnici kosovske policije nad nekima od njih vršili nasilje. Inače, oko spomenutog nasilja se s razlogom podigla velika buka u srpskim medijima, ali nikada posle nije izvešteno da su izgređnici kažnjeni.

Komandant štaba Civilne zaštite u Kosovskoj Mitrovici Krstimir Pantić u februaru 2013. godine oštro je reagovao na optužbe komandanta KFOR-a Folkera Holbauera o legitimitetu, pravnom statusu, aktivnostima, nošenju oružja pripadnika Civilne zaštite i njegovih pretnji da će KFOR odlučno reagovati u slučaju da pripadnici Civilne zaštite postanu pretnja po slobodu kretanja, sigurno i mirno okruženje.

„Legitimitet ove organizacije je neosporan i niko, uključujući i međunarodne snage bezbednosti, nema pravo niti može osporiti legitimitet i pravni status ili onemogućiti rad pomenute organizacije. Funkcionisanje Civilne zaštite moguće je obezbediti čak i na okupiranim teritorijama, a okupacione snage moraju omogućiti neometan rad pripadnicima pomenute organizacije, kako bi pravovremeno pružile podršku i pomoć lokalnom stanovništvu... Sporazumom Čović – Hakerup predviđena je

²¹ RTV, 3.1.2013. Posle 25 godina ponovo civilna zaštita

http://www.rtv.rs/sr_lat/drustvo/posle-25-godina-ponovo-civilna-zastita_361923.html

²² Telegraf, 7. 1. 2013. SKANDAL NA KOSOVU: Pritvor za 9 Srba iz pratnje Aleksandra Vulina?

<http://www.telegraf.rs/vesti/484157-skandal-na-kosovu-uhapseno-9-srba-iz-pratnje-aleksandra-vulina>

mogućnost formiranja i funkcionisanja Civilne zaštite na Kosovu i Metohiji i da pripadnici Civilne zaštite nisu pretnja po bilo koga, jer je njihovo delovanje predviđeno kada je imovina i bezbednost lokalnog stanoništva ugrožena, u skladu sa Ženevskom konvencijom i bez obzira na njihovu nacionalnu ili versku pripadnost. Očekujemo i radujemo se saradnji sa međunarodnim snagama bezbednosti, jer imamo zajednički cilj, a to je stvaranje mirnog i bezbednog okruženja za sve stanovnike na Kosovu i Metohiji... Nažalost, KFOR do sada nije bio uspešan u tom svom zadatku i pripadnici Civilne zaštite će sa zadovoljstvom asistirati i pomagati pripadnicima KFOR-a, kako se nikada više ne bi ponovilo etničko čišćenje Srba i drugih nealbanaca... Na osnovu Rezolucije SB UN 1244 jedino međunarodne snage bezbednosti imaju pravo da nose oružje i da u skladu sa tim od komandanta KFOR-a očekuje da hitno rasformira i razoruža pripadnike tzv. kosovskih snaga bezbednosti, koji predstavljaju otvorenu pretnju po mir i bezbednost u pokrajini... Civilna zaštita će prikazati mogućnosti, veštine, osposobljenost i čvrstu nameru pripadnika ove organizacije da budu u službi građana i njihove zaštite... Pozivam komandanta KFOR-a, nakon više od šest meseci kako je stupio na dužnost, da poseti lokalne samouprave na severu pokrajine i prisustvuje vežbi pripadnika Civilne zaštite kako bi se i lično uverio da oni ne predstavljaju pretnju po bilo koga”²³, izjavio je Pantić tom prilikom.

CEAS podseća da, prema važećem Zakonu o vanrednim situacijama RS, pripadnici Civilne zaštite nemaju pravo nošenja oružja.²⁴

Krajem marta 2013. godine Bratislav Rančić, načelnik Uprave za civilnu zaštitu u Sektoru za vanredne situacije MUP-a Srbije, najavio je da polovinom maja počinje prva obuka pripadnika specijalizovanih jedinica civilne zaštite, te da će pozivi

²³ Telegraf .rs 1. 2. 2013. Pantić: KFOR ne može da ospori legitimitet Civilne zaštite
<http://www.telegraf.rs/vesti/politika/525015-pantic-kfor-ne-moze-da-ospori-legitimitet-civilne-zastite>

²⁴ Zakon o vanrednim situacijama Republike Srbije
<http://www.mup.gov.rs/cms/resursi.nsf/Zakon%20o%20vanrednim%20situacijama-lat.pdf>

obveznicima biti prosleđeni putem Ministarstva odbrane. Time će, smatra se, praktično početi proces obnove ove službe u Srbiji.²⁵

U intervjuu datom dnevnom listu Politika Bratislav Rančić ističe: „Na obuku će se pozivati pre svega oni koji su vojni rok služili bez oružja, odnosno 'civilno' kako je to tada popularno nazivano. Oni su tokom služenja vojnog roka već prošli kroz odgovarajuću obuku i svi su dobili raspored u rezervi Civilne zaštite. Ne bih želeo da bude nesporeda, nije u pitanju nikakva mobilizacija, ni vojna vežba, već obuka za humanitarne zadatke u slučaju potrebe. Ova služba, koja je do pre nekoliko godina bila u nadležnosti Ministarstva odbrane, tokom velike reforme sistema za vanredne situacije prešla je u nadležnost MUP-a Srbije.

Sada je došlo vreme za osposobljavanje jedinica civilne zaštite, koje bi se u slučaju potrebe mogle angažovati kao dodatna podrška profesionalnim vatrogasno-spasilačkim jedinicama. Mi sada obučavamo specijalizovane jedinice civilne zaštite. Ove godine u planu je obuka 1.400 pripadnika civilne zaštite, a na kraju tog procesa specijalizovane jedinice civilne zaštite trebalo bi da imaju više od 11.000 pripadnika širom Srbije. Postoje i jedinice civilne zaštite opšte namene, ali je njihovo organizovanje nadležnost lokalnih samouprava. Nedavno je usvojen Pravilnik o uniformi i oznakama civilne zaštite, oznakama funkcija, specijalnosti i ličnoj karti pripadnika civilne zaštite. Posle mnogo godina civilna zaštita biće prepoznatljiva po modernim uniformama.

Početkom ove godine usvojen je i Pravilnik o obučavanju, nastavnim planovima, programima i normativima nastavnih sredstava i opreme za obučavanje pripadnika civilne zaštite, čime su stvoreni preduslovi za početak obuke.

Prve će se obučavati specijalističke jedinice za zaštitu od požara, i to one u Kruševcu i Valjevu. Rezervisti civilne zaštite iz tih gradova proći će kroz petodnevnu obuku, od 13. do 17. maja, a

²⁵ Politika online 27.03.2013. Počinje obuka rezervista civilne zaštite
<http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Pocinje-obuka-rezervista-civilne-zastite.lt.html>

zatim će se obuke sprovoditi širom Srbije, i to svake sedmice za po dve jedinice.

Kada je reč o specijalističkim jedinicama civilne zaštite, predviđeno je obučavanje 27 jedinica za zaštitu od požara, odnosno pri svim područnim upravama Sektora za vanredne situacije MUP-a. Obučiće se i devet jedinica za spasavanje iz ruševina, i to u Užicu, Šapcu, Kikindi, Zaječaru, Vranju, Novom Pazaru, Pirotu, Valjevu i Sremskoj Mitrovici. Beograd i Sombor imaće jedinice za spasavanje na vodi, a Čačak i Prokuplje imaće jedinice za pružanje prve medicinske pomoći. Predviđeno je obučavanje jedinice za spasavanje na nepristupačnim terenima u Valjevu, a jedinice za radiološko-hemijsko-biološku zaštitu u Kruševcu.

U planu je osnivanje aktivne rezerve civilne zaštite. U tim jedinicama biće angažovano oko 500 ljudi. To bi bio angažman na osnovu ugovora. Pripadnici ovih jedinica trebalo bi da dobijaju stalnu mesečnu nadoknadu, s tim što bi u slučaju potrebe morali da se odazovu na poziv uz mogućnost angažovanja širom Srbije. U ove jedinice primićemo najbolje pripadnike iz specijalizovanih jedinica, sa čijim obučavanjem krećemo, naravno, ako to oni budu želeli.“²⁶

S druge strane, prema CEAS-ovim saznanjima na severu Kosova odavno operiše oko 500 pripadnika tzv. civilne zaštite koje kontroliše zvaničnik Vlade Srbije Krstimir Pantić.

Ahtisarijev plan u Annex III, Članu . 3.1, koji definiše nadležnosti opština, u tački G. spominje se “local emergency response”, za koju CEAS smatra da se vrlo verovatno odnosi na funkciju civilne zaštite.

CEAS smatra da bi već sada bilo dobro obratiti pažnju na postojanje parabezbednosnih jedinica Vlade Srbije na Kosovu, koje imaju komandnu strukturu, logistiku, ciljeve i drugo.

²⁶Politika online 27.03.2013. Počinje obuka rezervista civilne zaštite

<http://www.politika.rs/rubrike/Drustvo/Pocinje-obuka-rezervista-civilne-zastite.lt.html>

Ako one ne budu obuhvaćene razgovorima, i sve nedoumice oko njih ne budu na vreme otklonjene, postoji ozbiljna pretnja da naknadno jedna strana kaže "to znači da se one moraju rasformirati" a druga "to znači da tokom pregovora niko nije im primedbi, pa one dakle ostaju".

TREND MEDIJSKOG IZVEŠTAVANJA O STANJU NA SEVERU KOSOVA

Mediji u Srbiji koji su pod većinskim uticajem vlasti vrlo problematično izveštavaju o bezbednosnoj situaciji na severu Kosova i Kosovu u celini.

Iako CEAS-ovi izvori tvrde da je većina incidenata, od preko tridesetak u samo poslednja dva meseca, na severu Kosova neetnički motivisana ili je posledica zastrašivanja Srba i drugih, a pre svega osoblja Kancelarije Vlade Kosova u Severnoj Mitrovici, od strane drugih Srba ili je za njih nemoguće utvrditi prirodu (bacanje kamenja kada niko nije video počinio), srpski mediji ih prenose kao etnički motivisane napade koji su počinili kosovski Albanci. Ni kada istrage ukazuju na suprotno, srpski mediji te ispravke gotovo redovno propuste da objave.

Mediji u Srbiji, takođe, propuštaju da primete veoma opasan trend da se u Severnoj Mitrovici sve veći broj incidenata sada izaziva ne molotovljevim koktelima, koje je relativno lako samostalno nabaviti, već bombama i granatama, te plastičnim eksplozivom. CEAS-ovi izvori naročito ukazuju na trend uklanjanja obeležja sa eksplozivnih naprava kojima su incidenti počinjeni, što ukazuje na rad profesionalaca, a ne spontani bunt građana sa severa, kako se to neretko objašnjava u Srbiji.

Takozvane samoorganizovane grupe mladih buntovnika iz Severne Mitrovice, koji se mobilišu putem fejsbuk grupa, međusobno komuniciraju satelitskim telefonima, baš kao i „spontano organizovani homofobi“ koji su napadali učesnike

Parade ponosa 2011. godine. I baš kao i oni, i ovi vinovnici nasilja imaju neuobičajeno precizne informacije o pozicijama i kretanju svojih meta.

CEAS je primetio i trend da se iz vesti glavnih medija sklanjaju izveštaji o odlukama rukovodilaca četiri opštine na severu Kosova, kao i Skupštine tih opština. Ovo ukazuje na to da Vlada Srbije ili ne želi ili ne može da utiče na dešavanja na severu Kosova, što je bilo jedno od glavnih očekivanja Zapadne međunarodne zajednice.

U toku završavanja ove analize (1. 4. 2013), granični prelaz Jarinje bio je blokiran vozilima, a blokadu su organizovali čelnici opština sa severa Kosova, koji primaju platu iz budžeta Vlade Srbije.

CEAS podseća na to da su i logistiku za paljenje i blokadu prelaza u leto 2011. godine pružali kamioni i ljudi zaposleni u javnim preduzećima Vlade Srbije, te da su ljudi na barikadama imali radnu obavezu koju su im opštine nametnule.²⁷

U izjavama zvaničnika, Srbi južno od reke Ibar spominju se kao nužna fraza, kao što misice žele mir u svetu. Uspeši u njihovim lokalnim sredinama nikad se ne prenose u srpskim medijima, kao i činjenica da je broj incidenata u tom delu Kosova, naseljenog Srbima, daleko manji nego na severu Kosova. Postoji mogućnost da je ta razlika rezultat delovanja institucija, no to bi verovatno otvorilo pitanje delovanja institucija Republike Srbije na severu Kosova, pa se stoga o tome ne piše.

Činjenicu da je Kosovo postalo punopravni član Regionalnog saveta za saradnju²⁸ skoro da niko u Srbiji nije primetio.

Četrnaesta godišnjica NATO bombardovanja Srbije iskorišćena je za još jednu falsifikaciju prošlosti. Nijedan *mainstream* medij u Srbiji nije se usudio da spomene zločine nad kosovskim Albancima

²⁷ Ceas-serbia.org, Saopštenje za javnost (29. 11. 2011) Povodom situacije na severu Kosova – Ukidanje radne obaveze je moralna obaveza države Srbije

<http://ceas-serbia.org/root/index.php/sr/saopstenja/120-povodom-situacije-na-severu-kosova-ukidanje-radne-obaveze-je-moralna-obaveza-drzave-srbije>

²⁸ e-Novine, 28. 2. 2013. Kosovo punopravni učesnik Regionalnog saveta za saradnju

<http://www.e-novine.com/region/region-kosovo/79884-Kosovo-punopravni-uesnik-Regionalnog-saveta-saradnju.html>

koji su prethodili NATO intervenciji, niti zločine srpskih snaga na Kosovu tokom NATO intervencije, iako je, na primer, upravo tada Fond za humanitarno pravo objavio potresan Dosije o 549. Motorizovanoj brigadi Vojske Jugoslavije i njenim zločinima na teritoriji opština Prizren, Đakovica, Orahovac i Suva Reka, u periodu od 24. marta do 10. juna 1999. godine, pod komandom generala Božidara Delića koji je bio i funkcioner SNS-a, ali se vratio u SRS.²⁹

PROBLEMATIČNE IZJAVE ZVANIČNIKA REPUBLIKE SRBIJE

Situacija u kojoj se nalazi srpski „državni vrh“ nikako nije zavidna, što donekle može opravdati nejasne i kriptične poruke zvaničnika o samom toku „pregovora“ i drugih mera koje služe da ublaže eventualnu negativnu reakciju javnosti, a pre svega Srba sa severa Kosova.

Ivica Dačić, premijer Srbije, nedavno je izjavio: „Naši prijatelji su daleko da bismo sa njima pravili planove o ulasku u drugačije unije u uslovima kada je Srbija okružena EU i NATO i kada nema prijatelja na toj strani sveta. Mi želimo dogovor i kompromis, ali da bi se to postiglo, mora barem minimum, ako ne maksimum pravednosti da bude za sve strane.“³⁰

Krajnje neprimerena poređenja Marka Đurića, spoljnopolitičkog savetnika predsednika Srbije Tomislava Nikolića, između sadašnje situacije sa onima pre Rambujea i Dejtona govori ili o elementarnom nepoznavanju nedavne prošlosti, ili služi za nepotrebno a opasno zastrašivanje javnosti Srbije ili kao opravdanje za druge razloge zbog kojih dogovor sa Prištinom može da izostane.

²⁹ Fond za humanitarno pravo (2013) Dosije: 549. motorizovana brigada Vojske Jugoslavije
[http://ceas-serbia.org/root/images/FHP - Dosije 549 motorizovana brigada Vojske Jugoslavije.pdf](http://ceas-serbia.org/root/images/FHP_-_Dosije_549_motorizovana_brigada_Vojske_Jugoslavije.pdf)

³⁰ Blic online, 24. 3. 2013. Dačić: Naši prijatelji su daleko da bismo sa njima pravili planove o uniji
<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/373716/Dacic-Nasi-prijatelji-su-daleko-da-bismo-sa-njima-pravili-planove-o-uniji>

CEAS podseća da se 2013. godine u regionu Zapadnog Balkana ne vode nikavi oružani sukobi, da nema optužbi za prekomernu upotrebu sile jedinica sistema bezbednosti, te da je u poređenju sa devedesetim godinama mnogo jače prisustvo međunarodnih vojnih i policijskih snaga uz konsezus zemlja-teritorija u kojima se nalaze.

Najveća žrtva ovakvih izjava jeste podrška javnosti za nastavak evropskih integracija Srbije. Iako svesni opadanja podrške na rekordno niski 41%³¹, predstavnici vlasti ne prestaju da kritikuju evropske vrednosti. EU bi trebalo da razmisli da li ovakvi zvaničnici, bez obzira na komplikovanu situaciju, zaista imaju nameru da vode Srbiju ka EU i da li će, na kraju krajeva, imati podršku javnosti za tako nešto. I otud takozvane napore i spremnost da se postigne kompromis sa Prištinom, zarad navodnog značaja koji bi imalo dobijanje datuma za početak pregovora sa EU, treba uzeti sa zdravom dozom skepse.

CEAS smatra da su samo u poslednjih mesec dana zvaničnici Srbije dali seriju apsolutno neprihvatljivih izjava ili izjava koje dovode u pitanje njihovu posvećenost normalizaciji odnosa sa Prištinom. Strani zvaničnici koji prate proces, kao i diplomate akreditovane u Srbiji, skloni su tome da prekomerno hvale svaki medijski pohvalan gest (slikanje, rukovanje...), a istovremeno se uzdržavaju da osude one druge koji niti smiruju javnost, niti doprinose istinskoj normalizaciji odnosa.

Smatramo da su niže navedene izjave morale naići na osudu i domaće i strane međunarodne javnosti. U protivnom, ako za sve budemo nabijali glavu u pesak i sve fakturisali potrebi da se na unutrašnjem planu održi stabilnost i podrška radu vladinih zvaničnika, umesto održivog sporazuma sa Prištinom, dobićemo kulu od karata.

Aleksandar Vulin³², direktor Vladine kancelarije za Kosovo i Metohiju, osnivač Pokreta socijalista, koji je 2010. godine

³¹ Danas, 28. 1. 2013. Nikada manja podrška ulasku Srbije u EU

http://www.danas.rs/danasrs/politika/nikada_manja_podrska_ulasku_srbije_u_eu.56.html?news_id=254980

³² Istinomer.rs, Biografija Aleksandra Vulina

napravio koaliciju sa Srpskom naprednom strankom, Novom Srbijom i Pokretom –Snaga Srbije, povodom rukovanja predsednika Srbije Tomislava Nikolića sa kosovskim premijerom Hašimom Tačijem u Vatikanu, izjavio je: „Bolje da Tomislav Nikolić, Aleksandar Vučić, Ivica Dačić, Aleksandar Vulin budu poniženi nego narod koji vode. Kada se (Tomislav Nikolić) nalazi na istoj tribini sa čovekom koji predstavlja zemlju za koju mi smatramo da ta zemlja ne postoji i čovekom oko koga se vodi istraga o žutoj kući i trgovini organima, a mi, evo i sad na Savetu bezbednosti tražimo da se ta istraga ubrza i da se već jednom nešto sazna, samo što se nalaze na istoj tribini – da, to je poniženje. Ali to poniženje bolje da trpi Tomislav Nikolić i Vučić i Dačić i Vulin i svi Vulini ovog sveta, nego da to trpi narod koji oni zastupaju u ovom istorijskom trenutku. Dakle da, da jeste, tako je.“³³

Mirko Krlić, pomoćnik direktora Kancelarije za Kosovo i Metohiju, kadar SNS-a, povodom nedavnog potpisivanja Povelje o bratimljenju 19 opština i gradova iz Republike Srpske i 25 opština Kosova i Metohije, u akciji koju je organizovala Kancelarija Vlade Srbije za KiM, izjavio je: „Ovim bratimljenjem sa opštinama RS, kao i ranijim sa opštinama centralne Srbije, sprovodi se nezaustavljivi proces sabiranja Srba.

Ovo naše srpsko sabiranje... zato što smo ugroženi, da pružimo nadu i zaustavimo strepnju. Sabiramo se zato što je Kosovo Srbija, zato što je Kosovo srpsko..."³⁴

CEAS napomena: uobičajena je praksa bratimljenja etnički različitih opština unutar granica jedne države ili regionalno.

<http://istinomer.rs/akter/aleksandar-vulin/>

Glas javnosti, 8. 8. 2000. Biografija Aleksandra Vulina

<http://arhiva.glas-javnosti.rs/arhiva/2000/08/09/srpski/P00080817.shtm>

³³ B92, 24. 2. 2013. Vulin: Nećemo Ahtisarijev plan

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=03&dd=24&nav_category=11&nav_id=698279

³⁴ Blic online, 22. 3. 2013. Bratimljenje opština Kosova i Metohije i Republike Srpske

<http://www.blic.rs/Vesti/Drustvo/373585/Bratimljenje-opstina-Kosova-i-Metohije-i-Republike-Srpske>

Krstimir Pantić³⁵, navodno još uvek kadar SNS-a, zamenik direktora Kancelarije Vlade Srbije za Kosovo i Metohiju, izjavio je nedavno: „Ukoliko se nastave pritisci na Vladu i na Srbe na severu Kosova, moguć je razvoj događaja koji neće nikom odgovarati, ni Vladi Srbije, ni međunarodnoj zajednici. Nakon proglašenja Skupštine severnog Kosova i Metohije, odbornici te četiri opštine bi, najverovatnije, uputili Međunarodnom sudu u Hagu isto pitanje, kao u slučaju jednostranog proglašenja nezavisnosti Kosova od strane Albanaca, a to je – da li neformalna grupa ljudi ima pravo da proglasi svoju Skupštinu i svoju autonomiju na delu teritorije. Ne vidim kako bi Međunarodni sud pravde u Hagu mogao da donese drugu odluku, u odnosu na onu kada je Priština bila u pitanju.”³⁶

CEAS napomena: gradonačelnike i lokalnu upravu u spomenute četiri opštine na severu Kosova finasira Vlada Srbije!

Jadranka Joksimović³⁷, SNS, predsednica skupštinskog Odbora za kontrolu službi bezbednosti, izjavila je, takođe nedavno, da ne veruje da bi u slučaju izostanka dogovora u dijalogu Beograda i Prištine moglo doći do pogoršanja bezbednosne situacije, ali da ne može da kaže ni da to nije nemoguće: „Naše službe bezbednosti revnosno prate situaciju na terenu, spremne su da u nekom, ja se nadam nepostojećem, ali lošem scenariju odreaguju. Službe bezbednosti su u pripravnosti, ali očekujem da pregovori treba da preveniraju konflikte i da će u

³⁵ Bivši predsednik Skupštine opštine (Severna) Kosovska Mitrovica, izabran oktobra 2010. godine, kada je smenjena dotadašnja lokalna vlast koju su činili predstavnici „demokratskog bloka“.

Novi magazin, 25. 10. 2011. Ko su lideri Srba?
<http://www.novimagazin.rs/vesti/ko-su-lideri-srba>

³⁶ RTS, 31. 3. 2013. Pantić: Moguće obraćanje sudu u Hagu?!
<http://www.rts.rs/page/stories/sr/story/9/Politika/1295664/Panti%C4%87%3A+Mogu%C4%87e+obra%C4%87anje+sudu+u+Hagu.html?email=yes>

³⁷ Član Glavnog odbora Srpske napredne stranke, predsednica Odbora za kontrolu službi bezbednosti, bivša članica Srpske radikalne stranke.

tom smislu i međunarodna zajednica insistirati da se argument nasilja ne koristi.“³⁸

CEAS napomena: ako se ovo odnosi na eventualno nasilje na severu Kosova, Srbija, koja se poziva na Rezoluciju SB UN 1244, nema pravo da na Kosovu ima pripadnike bezbednosnih snaga. Interesantno, Joksimovićeva ne razmatra mogućnost nereda u slučaju postizanja dogovora.

NAVODNA BORBA PROTIV KORUPCIJE

U Srbiji, se paralelno sa navodnim traganjem za održivim rešenjem za odnose sa Prištinom, sprovodi i navodna borba protiv korupcije³⁹. Kada je Vlada pokojnog premijera Zorana Đinđića identifikovala organizovani kriminal i njegovu spregu sa državom kao ogroman kamen spoticanja daljoj demokratizaciji Srbije, ona je prvo krenula u izgradnju institucija, zakonski i faktički potrebnih za sistemsku borbu. To sada uopšte nije slučaj.

Srbija je 2012. godine ušla u navodnu odlučujuću borbu protiv korupcije, pod dirigentskom palicom ministra odbrane koji koordinira rad radnih grupa sastavljenih od pripadnika MUP – što samo po sebi dosta govori – u trenutku kada je postojao opšti konsenzus oko toga da reforma pravosuđa nije sprovedena kako treba. CEAS podseća da se u navodnu borbu protiv korupcije ušlo i sa sistemom bezbednosti u kome postoje ogromni propusti, čije postojanje, nažalost, više niko i ne pokušava da demantuje, iako su veoma dugo bili ignorisani.

Na snazi je, sa malim kozmetičkim izmenama uvedenim u nadi da će to biti dovoljno za EU u ovoj fazi, i dalje famozno krivično delo

³⁸ Blic online, 31. 3. 2013. Joksimović: Srpske službe bezbednosti spremne da reaguju u slučaju nasilja na Kosovu

<http://www.blic.rs/Vesti/Politika/374964/Joksimovic-Srpske-sluzbe-bezbednosti-spremne-da-reaguju-u-slucaju-nasilja-na-Kosovu>

³⁹ U Srbiji se pod frazom “borba protiv korupcije” najčešće podrazumeva i borba protiv drugih vidova finsijskih mahinacija i kriminala

„zloupotreba službenog položaja“⁴⁰, reliktnog totalitarnog sistema koji služi za obračune sa političkim protivnicima i ekonomskom konkurencijom u stilu – „kriv si, samo još da vidimo za šta ćemo da te optužimo“.

Prema saznanjima CEAS-a, EU nikad nije rekla da su sve 24 privatizacije – čije se preispitivanje iz ovih ili onih razloga očekuje, neretko i zbog pritužbi EK i drugim EU institucijama i zemljama članicama od strane privatnih firmi koje su bile uključene u prilično netransparentan i zakonski površno uređen proces pogotovu u periodu sankcija protiv Srbije tokom Miloševićevog režima, – usitnu i kriminalno sprovedene. Upravo to je utisak koji se kreira u srpskoj javnosti, putem izjava zvaničnika, pre svih Aleksandra Vučića, koji je potpuno neosnovano postao simbol borbe protiv korupcije, i medija pod kontrolom nove vlasti. Samo je pitanje vremena kada će sve one, navodno, doći na red. Igrom slučaja, one u koje je bio uključen i koalicioni partner SNS-a – SPS – za sada ne dolaze na red.

Istovremeno, „heroj“ borbe protiv korupcije, kako ga opisuje i većina zvaničnika Zapadne međunarodne zajednice, Aleksandar Vučić nijednom rečju nikada nije spomenuo systemske izvore korupcije u sistemu bezbednosti, od nedopustivo velike netransparentnosti javnih nabavki, pa nadalje. Vlada, na čijem se čelu suštinski nalazi, nije usvojila zakone kojima bi se upravljanje javnim preduzećima, ogromnim izvorima korupcije, popravilo na odgovarajući način. Srbija je i dalje jedina zemlja u regionu koja nema završni račun za budžet.⁴¹

Izveštaji Državnog revizora o obimu uočenih nepravilnosti u poslovanju javnih preduzeća i zakonom propisane kaznene mere, čije izmene niko zvanično ne najavljuje, su u velikom neskladu.

Ako je volja za borbu protiv korupcije ove Vlade iole iskrena, kao i želja za normalizacijom odnosa sa Prištinom, i obaveza prema EU

⁴⁰ Zakon o izmenama i dopunama Krivičnog zakona

<http://www.parlament.gov.rs/upload/archive/files/cir/pdf/zakoni/2012/4108-12.pdf>

⁴¹ B92, 9.12.2011. Vlada ponovo krije završni račun

http://www.b92.net/biz/vesti/srbija.php?yyyy=2011&mm=12&dd=09&nav_id=564316

da se omogući nesmetan rad EULEX u uspostavljanju vladavine prava na celom Kosovu, Vlada Srbije bi, za početak, mogla da ugasi Agenciju za privredne registre na severu Kosova, koja je otvorena za vreme mandata Vojislava Koštunice. Rad preduzeća za čije osnivanje je dovoljan pečat ove agencije Vlade Srbije, za razliku od rada drugih privrednih subjekata na teritoriji ostatka Srbije, nije uvek moguće kontrolisati. Ovo omogućava postojanje velikog broja fantomskih kompanija, ili kompanija koje su bankrotirale, kojima se navodno proda roba koja je na administrativnom prelazu sa Kosovom oslobođena dažbina. Ovo stvarnim vlasnicima robe omogućava da je i na Kosovu i u Srbiji prodaju po ceni umanjenoj za vrednost dadžbina. Procenjuje se da je zbog ovoga budžet Srbije oštećen za najmanje 30-50 milona Evra kroz razne forme utaje poreza.

Sporazum o integrisanom upravljanju prelazima, čijem se sprovođenju vrlo intenzivno protive zvaničnici četiri opštine na severu Kosova, može omogućiti znatno bolju razmenu informacija o robi koja prelazi između Kosova i Srbije. Ukoliko do toga dođe, prostor za manipulaciju poreskih sistema Srbije i Kosova biće znatno sužen.

Vlada Srbije, koja je navodno u jeku borbe protiv korupcije, ne poduzima nikakve vidljive korake da zatvori tzv. "alternativne rute" između Srbije i Kosova, premda je ta praksa u direktnom sukobu sa propisima koje je ta ista vlada usvojila⁴², a koji definišu mesta na kojima je dozvoljen prelazak linije. Prelazak linije izvan određenih mesta dozvoljen je "samo uz odobrenje nadležnog organa" i u slučaju više sile. Neprimenjivanjem tog propisa i kontrola šta i ko sve zaista prelazi tu liniju postala je gotovo nemoguća. Postavlja se i pitanje da li je "nadležni organ" takvo odobrenje ipak izdao.

⁴²Prelaz administrativne linije dopusten je samo na tri prelaza u podrucju tzv. severnog Kosova, i to Jarinje, Vucja Lokva/Odojevic i Tabalije
<http://www.glassrbije.org/%C4%8Dlanak/uredba-vlade-srbije-o-kontroli-prelaska-administrativne-linije>

KONTRAPRODUKTIVNO PONAŠANJE ZAPADNE MEĐUNARODNE ZAJEDNICE I X FAKTOR RUSIJA

CEAS razume aktuelnu potrebu Zapadne međunarodne zajednice da formalizuje odnose Kosova i Srbije na način koji će omogućiti da obe strane imaju evropsku budućnost. CEAS, s druge strane, smatra da je za normalizaciju odnosa Kosova i Srbije, a pre svega za održiv sporazum dve strane, potrebno mnogo više i drugačije od sadašnjeg pristupa, koji ne garantuje održivost, a već uveliko uzima danak u urušavanju ranije postignutih demokratskih procedura i praksi u Srbiji.

CEAS izražava razočarenje i zabrinutost činjenicom da je u argumentaciji značaja postizanja sporazuma Beograda i Prištine, Zapadna međunarodna zajednica je skoro sasvim, usled promene geopolitičkih trendova i neslaganja unutar same EU, zanemarila inicijalno tumačenje prirode sukoba na Kosovu 98-99. godine, razmere zločina srpskih snaga bezbednosti na Kosovu pre i tokom NATO intervencije, razloge za NATO intervenciju, i činjenicu da Rezolucija SB UN 1244 ima ograničen, premda ne i definisan, rok trajanja.

Umesto toga optiralo se za pritisak na Srbiju da učestvuje u „dijalogu“ u kome ona treba da da 99% ustupaka. Ovo izaziva konfuziju u srpskoj javnosti, pre svega kod mladih, kojima su ratni zločinci glavni uzori, uz fudbalere i estradne zvezde⁴³, i takođe doprinosi padu podrške evropskim integracijama Srbije.

Konfuziju izaziva i to, a CEAS procenjuje da će posledice te konfuzije tek imati negativnog uticaja na Srbiju, što pojedini visoki zvaničnici Zapadne međunarodne zajednice preuveličavaju domete dosadašnje navodne borbe protiv korupcije u Srbiji, u nameri da na taj način doprinesu unutrašnjem jačanju pozicija

⁴³ B92, 25.3.2013. Maturanti vole Legiju i Karleušu

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2013&mm=03&dd=25&nav_category=206&nav_id=698578

opcije u koju su položili neosnovano mnogo nade da će iskreno doprineti normalizaciji odnosa sa Kosovom, te da za to ima insitucionalnu i političku snagu.

Zapadna međunarodna zajednica potpuno prenebregava u svom veličanju napora sadašnjih zvaničnika Srbije za normalizaciju odnosa sa Prištinom, koji su za sada mahom samo retorički, ne samo njihovu prošlost i odnos prema srpskoj i regionalnoj nedavnoj prošlosti, već i činjenicu da su oni bili najveća opozicija bilo kakvom pomaku u odnosima sa Prištinom tokom mandata prethodne vlade. Stvarni razlozi za njihovu formalnu promenu retorike oko potrebe normalizacije odnosa sa Kosovom i dalje nisu sasvim jasni. CEAS sumnja u njihovu iskrenost. Ova nagla promena, koja je u neskladu i sa predizbornom retorikom SNS i SPS, može verovatno doprineti i tome da se unutar te dve stranke pojavi otpor postizanju održivog rešenja za normalizaciju odnosa sa Kosovom.

Kada je SNS u pitanju, umesto na dublje ideološke podele u stranci, koja je ipak formirana i prelaskom velikog broja članova Srpske radikalne stranke, ljudi ideološki i poslovno bliskih Rusiji, što je slučaj i sa SNS-ovim koalicionim partnerom Pokret snaga Srbije, strankom odbeglog tajkuna Bogoljuba Karića, u Zapadnim krugovima i medijima pre se insistira na eventualnom sukobu i razlikama između bivšeg i aktuelnog predsednika stranke Tomislava Nikolića i Aleksandra Vučića. Prema CEAS saznanjima otvoreno je i pitanje kome je trenutno lojalan Krstimir Pantić koga je SNS, čini se bezuspešno ako je to uopšte i bilo iskreno, pokušao da udalji od aktinosti na severu Kosova.

Odnos snaga, sukobi poslovnih interesa, sve više navoda o umešanosti u korupcionaške afere i kriminalizovane privatizacije, te nejasni odnosi pojedinih visokih državnih funkcionera poput Dušana Bajatovića, potpredsednika SPS, i predsednika skupštinskog Odbora za odbranu i bezbednost, koji je ujedno na čelu javnog preduzeća Srbijagas, člana nadzornog odbora Jugorosgaza koji posluje sa Rusijom, daju povoda da se i situacija u SPS ne može smatrati stabilnom.

Odnedavno su očite i tenzije koalicionih partnera oko odnosa prema srpskim obavezama vezanim za realizaciju projekta Južni tok, koje su eskalirale posle nedavnih optužbi Alekseja Milera, direktora ruskog enegretskog giganta Gazproma.⁴⁴ Miler je navodno tokom nedavnog razgovora u Vladi Srbije rekao da "pojedinci pokušavaju da opstruišu" gasni sporazum Rusije i Srbije i sprovođenje izgradnje "Južni tok", na šta je prvi potpredsednik vlade Aleksandar Vučić kazao da će takvi biti izbačeni iz vlade i SNS.

Obe stranke su i na druge načine povezane sa Rusijom, čiji su zvaničnici u prethodnom periodu davali seriju izjava, ne uvek konzistentnih i diplomatskih, o pregovorima sa Prištinom i evropskim integracijama Srbije. Odnedavno je uočljiv trend sve intenzivnijeg sugerisanja ruskih zvaničnika da pregovore Beograda i Prištine treba vratiti pod okrilje Ujedinjenih nacija (UN).⁴⁵ Ne treba zaboraviti i da deo kadra u VS pripada "ruskoj školi". I oni penzionisani iz te generacije su vrlo aktivni kroz rad u *think tanks* i drugim organizacijama sa kojima MOD blisko sarađuje, što nije slučaj kada se radi o saradnji sa organizacijama civilnog društva koje nemaju takvu pozadinu.

Generalno, x-faktor Rusija, od uloge takozvanog Međunarodnog humanitarnog centra u Nišu nadalje, stepena njenog uticaja na politička dešavanja u Srbiji, nije ni približno sitemski i analitički obrađen u meri u kojoj CEAS smatra da bi to bilo potrebno, pa i u svrhu održivosti dogovora sa Prištinom, ukoliko do njega dođe.

Stiče se utisak da i pored svega navedenog, što su mahom opšte poznate činjenice, Zapadna međunarodna zajednica i dalje polaže neosnovano velike nade da će aktuelni predstavnici vlasti u Srbiji biti u stanju i/ili imati političke volje i institucionalne snage da, iako formalno do sporazuma sa Prištinom dođe, isti u praksi počnu i da sprovode.

⁴⁴ Novi Magazin, 31.3.2013. Ko opstruiše južni tok

<http://www.novimagazin.rs/vesti/ko-opstruiše-južni-tok>

⁴⁵ Press online, 2.4.2013. Čepurin: Pitanje Kosova treba rešavati preko struktura UN, a ne preko EU i SAD

<http://pressonline.rs/info/politika/267895/cepurin-pitanje-kosova-treba-resavati-preko-struktura-un-a-ne-preko-eu-i-sad.html>

Takođe, osim lakih opomena EU tehnochrata da još ima posla oko integracije Roma i borbe protiv diskriminacije, potpuno se prenebegava činjenica da je u Srbiji ponovo legitimizovan trend koji Srbe deli, arbitrarno, na patriote i izdajnike, a koji promovišu ideolozi krvi i tla. Ovo se ne inicira samo sa ekstremističkih margina, koje su inače sve glasnije i slobodnije u širenju govora mržnje i pretnjama raznim društvenim grupama naklonjenim okretanju Srbije ka političkom Zapadu, putem socijalnih mreža i njihovih zvaničnih glasila. Trend se nažalost legitimise i kroz *mainstream* medije, koje na ovaj ili onaj način kontroliše aktuelna vlast. U njima su sve češće legitimni sagovornici o aktuelnim dešavanjima promoteri takvih ideja, poput Dragomira Anđelkovića, kolumniste nedeljnika Pečat, čije tekstove redovno prenosi *online* portal Pravda, glasilo blisko bar jednom delu SNS-a. Anđelković je po osnivanju nove vlade dao podršku pravljenju spiskova nepodobnih građana koje je inicirao zvaničnik Ministarstva kulture, kritikujući njegovu nepotpunost uz ocenu: "A antisrpska kulturno – nvo – medijska peta kolona je opasnija od svake elementarne stihije i krajnje vreme je da joj se stane na put."

Srpski lideri će, ako budu primorani na nekakav sporazum, biti u stanju da putem medija koje kontrolišu, i finansija koje imaju, sebe zaštite od pogubnog uticaja anitzapadnjačkih ekstremističkih grupa koje su sve agilnije. To, nažalost, verovatno neće biti moguće iskrenim pro-EU opcijama, poput Liberalno demokratske partije (LDP) i dela civilnog sektora koji još uvek veruje u tranzicionu pravdu i suštinsku regionalnu saradnju. Postavlja se pitanje ima li smisla davati datum za početak pregovora zemlji koja je u cilju da dobije taj datum postala skoro potpuno putinizovana!

Proces suočavanja sa nedavnom ratnozločinačkom prošloću je u Srbiji, uz prećutnu saglasnost Zapadne međunarodne zajednice, skoro potpuno zamro i tako će, CEAS se boji, i ostati bude li aktuelno rukovodstvo pristalo na „sporazum“ sa Prištinom. Kao što je već istaknuto, Fond za humanitarno pravo upozorava da je u Srbiji uočljiv trend smanjenja broja suđenja za ratne zločine pred domaćim sudovima. Nažalost, broj počinjenih zločina snaga

bezbednosti države Srbije i njenih prethodnica je izuzetno nesrazmeran sa brojem pravosnažno osuđenih za ta zlodela. Mnogi preostali su tu, među nama, u policiji, vojsci, privatnim firmama za bezbednost, obaveštajnim i bezbednosnim službama, u redu za autobus... Neki od njih će možda, biti integrisani u kosovsku policiju, ako se bude pritiskalo da se dođe do sporazuma koji neće imati detaljan plan implementacije i razumne rokove za istu. Neki će se, možda, u okviru insitucija a neki pojedinačno, suprotstaviti nasilno eventualnom sporazumu. Neki mozda već godinama zastrašuju i ucenjuju Srbe sa Kosova, pre svega one sa severa da se ne integrišu u kosovske insitucije.

Nažalost, sve su češće i argumentovanije objektivne pritužbe na politizaciju rada srpskog Tužilaštva za ratne zločine. Slučaj američkih državljana braće Bitići, ubijenih u Srbiji 1999. godine, i nedavna odluka apelacionog suda koji je potvrdio odluku kojom su policajci Sreten Popović i Miloš Stojanović oslobođeni optužbi za pomaganje u njihovom ubistvu u Petrovom Selu ilustrativan je primer i lošeg rada Tužilaštva.⁴⁶

Za razliku od predsednice Kosova koja je imenovala svog pravnog savetnika za ličnog izaslanika u regionalnoj ekspertskej grupi za REKOM⁴⁷, u Srbiji je inicijativa za REKOM potpuno stala. Savetnik Predsednika Srbije Tomislava Nikolića, Oliver Antić, osvedočeni kritičar i samog koncepta i postojanja Haškog tribunala, prema saznanjima CEAS je onaj koji formira stav Srbije koji će se izneti 10. aprila 2013. na raspravi o radu UN ad hoc sudova koju je zakazao predsedavajući GSUN Vuk Jeremić. Neprihvatljive izjave o genocidu u Srebrenici davao je i predsednik Srbije Tomislav Nikolić.⁴⁸

⁴⁶ E-novine, 28.03.2013. Država krije ubice Amerikanaca

<http://www.e-novine.com/srbija/vesti/81526-Drava-krije-ubice-Amerikanaca.html>

⁴⁷ Fond za humanitarno pravo (2013) Predsednica Kosova imenovala ličnog izaslanika za REKOM

<http://www.zarekom.org/vesti/Predsednica-Kosova-imenovala-licnog-izaslanika-za-REKOM.sr.html>

⁴⁸ B92, 9.10.2012. Nikolić: Genocida nije bilo

http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2012&mm=10&dd=09&nav_category=11&nav_id=650009

Vesti online, 8.6.2012. Nikolić: Srebrenica težak zločin, ne genocid

<http://www.vesti-online.com/Vesti/Srbija/230768/Nikolic-Srebrenica-tezak-zlocin-ne-genocid>

Danas, 4.6.2012. Brisel kritikuje Nikolića

http://www.danas.rs/danasrs/politika/brisel_kritikuje_nikolica.56.html?news_id=241598

CEAS ponovo podseća da su mehanizmi tranzicije pravde, a pre svega obaveza saradnje sa Tribunalom u Hagu, bili jedini pravno raspoloživi mehanizam, pored penzionisanja, za promenu kadrova u sistemu bezbednosti u zemlji koja je izabrala nenasilan metod promene režima koji je podrazumevao i dogovore sa delovima duboko kompromitovanog i kriminalizovanog sistema bezbednosti.

ZAKLJUČAK I PREPORUKE

CEAS se nada da će Beograd i Priština uskoro postići sporazum o dugoročno održivom rešenju odnosa koji će ubrzati procese normalizacije međusobnih odnosa i evropskih integracija obe strane.

Ipak, na osnovu svega gore navedenog, CEAS smatra da u Srbiji danas postoje ozbiljne prepreke i za njegovo eventulano usvajanje i primenu.

Slikovito rečeno, takmičenje za X faktor – Srbija još nije gotovo. Snagu, želju i „ono nešto posebno – faktor X” da Srbiju, iz ovih ili onih razloga, povedu na politički Istok ili na politički Zapad imaju različito grupisane i ne nužno međusobno ideološki povezane grupe u srpskom društvu, ali i državnim institucijama.

CEAS izražava bojazan da je Zapadna međunarodna zajednica, iako svesna većine spomenutih problema i izazova sa kojima se Srbija danas suočava ili koje dodatno kreira, pomalo neoprezno uložila veliki politički kredibilitet iskazivanjem podrške aktuelnoj vlasti u Srbiji, nadajući se da ona ima iskrenu želju, političku i institucionalnu snagu da prihvati i pomogne primenu održivog sporazuma.

Cena tako velike podrške vladi koja tek treba da ispuni veliku većinu očekivanja i datih obećanja, već je previsoka za proces nastavka demokratizacije Srbije. CEAS strahuje da se može desiti da Srbija, u najboljem slučaju, dobije datum za početak pregovora a da pri tome bude ozbiljno putinizovana. To je čorsokak iz koga će teško izaći i EU, kojoj će i dalje biti potrebna makar uloga Srbije u normalizaciji odnosa sa Kosovom, i Srbija.

Nametanje političke volje kompromitovanim liderima sa obe strane, da bi se postigne kakvo takvo rešenje, pranjem biografija koje unose konfuziju u ceo region koji se još nije suštinski suočio sa svim dešavanjima tokom ratnih sukoba devedesetih,

verovatnim ucenama koje diskredituju demokratske procese dokle god se takvi podržavaju ili održavaju na vlasti, dizanjem ruku od neupitnog zalaganja za nastavak procesa tranzicione pravde zarad postizanja kratkoročnih rešenja, ne može dati dugoročno održiv pozitivan rezultat stabilizacije i demokratizacije ni u Srbiji, ni na Kosovu, ni u regionu Zapadnog Balkana. Takav pristup, s druge strane, već ugrožava prethodno ostvarene pomake u pocesu stabilizacije i demokratizacije Srbije i regiona, u koji je Zapadna međunarodna zajednica već uložila puno vremena, velika finansijska sredstva i politički kredibilitet.

CEAS smatra da je upravo dosledno sprovođenje tranzicione pravde, a pre svega suđenja za rane zločine pred domaćim sudovima i Haškim trbunalom, najbolji, a ponekad i jedini mehanizam kreiranja suštinskih uslova za reformu sistema bezbednosti. Upravo je on, nereformisan i kriminalizovan, neretko glavna prepreka stabilizaciji i demokratizaciji u postkonfliktnim zemljama.

CEAS preporučuje da Zapadna međunarodna zajednica:

- Češće spominje svoje inicijalno tumačenje prirode sukoba na Kosovu 1998-99. godine, i razmere zločina srpskih snaga bezbednosti na Kosovu pre i tokom NATO intervencije, razloge za NATO intervenciju, i činjenicu da Rezolucija SB UN 1244 ima ograničen, premda ne i definisan, rok trajanja;
- intenzivira svoje interesovanje i podršku nastavku sprovođenja tranzicione pravde u celom regionu Zapadnog Balkana;
- obrati više pažnje na stanje u sistemu bezbednosti u Srbiji i da se intenzivnije uključi u podršku i realizaciju nastavka reformi sistema bezbednosti u Srbiji, koji bi doprineo i uvećanju šansi za ostvarivanje i sprovođenje održive normalizacije odnosa sa Kosovom;

- bude objektivnija u proceni rezultata dosadašnje borbe protiv korupcije, te istakne potrebu jačanja institucija sistema i uvođenja zakonskih mera koje bi bolje sprečavale uzroke korupcije, uključujući i one koje se odnose na sever Kosova;
- nastupa sa nešto manje oportunitetima u javnom ocenjivanju dešavanja u Srbiji danas. Sadašnja doza unosi dodatno konfuziju u srpsko društvo, teško pogođeno tranzicijom i ekonomskom krizom, i otežava rad stvarnih demokratskih pro EU orijentisanih snaga.
- već sada obrati pažnju na postojanje parabezbednosnih jedinica Vlade Srbije na Kosovu (jedinica civilne zaštite), koje imaju komandnu strukturu, logistiku, ciljeve i drugo. Ako one ne budu obuhvaćene razgovorima, i sve nedoumice oko njih ne budu na vreme otklonjene, postoji ozbiljna pretnja da naknadno jedna strana kaže "to znači da se one moraju rasformirati" a druga "to znači da tokom pregovora niko nije im primedbi, pa one dakle ostaju".
- pokuša da učini sve sa svoje strane da ne uspori proces evropskih integracija Srbije, uključujući i podršku kosovskoj strani da napravi određene zakonske izmene radi postizanja održivog rešenja u cilju postizanja održivog sporazuma Beograda i Prištine. Ovo pod uslovom da Beograd pokaže jasnu spremnost da što pre rasformira takozvane paralelne bezbednosne i sudske strukture na severu Kosova, pozove Srbe na Kosovu da učestvuju na svim budućim izborima na Kosovu koji će se sprovoditi po zakonima Kosova, i unapred prihvati sve druge obaveze unapred definisane u cilju sprovođenja mirne tranzicije na severu Kosova. Usporavanje procesa evrointegracija Srbije bi dovelo do dodatnog pada podrške javnosti za njega i jačanja antizapadnih, nedemokratskih opcija u Srbiji. Ne treba zaboraviti da su za formalni evropski put Srbije i njene integracije, te za suočavanje sa nedavnom prošlošću i uspostavljanje

tranzicione pravde u proteklih dvadesetak godina, na ovaj ili onaj način, naporno radile generacije građana Srbije, pripadnika organizacija civilnog društva i političkih stranka, neretko u vrlo rizičnim uslovima. Stiče se utisak da će, u slučaju izostanka sporazuma ili njegovog nefunkcionisanja u praksi, usled namere Zapadne međunarodne zajednice da stavi tačku na pitanje statusa Kosova u nedostatku adekvatnog „plana B”, upravo oni biti najveći gubitnici. U tom slučaju, vrlo je verovatno da će pobednici takmičenja X faktora Srbija biti izvođači koji će na srpskoj sceni veoma dobro izvoditi *putinizaciju* Srbije.

O CENTRU ZA EVROATLANTSKE STUDIJE

Centar za evroatlantske studije – CEAS je nezavisna, ateistička, socijalno orijentisana, levo liberalna think-tank organizacija, osnovana 2007. godine u Beogradu. Svojim visokokvalitetnim istraživačkim radom CEAS kreira precizne analize u oblastima spoljne, bezbednosne i odbrambene politike Republike Srbije. Istovremeno, CEAS javno zagovara inovativne, primenljive preporuke i kreira praktične politike čiji su ciljevi:

- jačanje socijalno orijentisane, levo liberalne demokratije u Srbiji*
- prihvatanje principa prvenstva individualnih nad kolektivnim pravima, ne zanemarujući prava koja pojedinci mogu da ostvare samo u zajednici sa drugima
- načelno razvijanje koncepta tranzicione pravde i uspostavljanje mehanizama za njeno sprovođenje u regionu Zapadnog Balkana, prenošenje pozitivnih iskustava, isticanje značaja mehanizama tranzicione pravde za uspešnu reformu sektora bezbednosti u postkonfliktnim i društvima u tranziciji ka demokratiji
- ubrzanje procesa evropskih integracija Srbije i jačanje njenih kapaciteta za suočavanje sa globalnim izazovima putem zajedničkih međunarodnih akcija

- jačanje saradnje sa NATO i zagovaranje atlantskih integracija Srbije
- jačanje principa sekularne države i promovisanje ateističkog pogleda na svet
- doprinos izgradnji i očuvanju otvorenijeg, bezbednijeg, prosperitetnijeg i kooperativnijeg međunarodnog poretka, zasnovanog na principima pametne globalizacije i ravnomernog održivog razvoja i međunarodne norme „odgovornost da se zašiti“.

CEAS spomenute aktivnosti realizuje putem različitih projekata u okviru četiri stalna programa:

- zagovaranje evroatlantskih integracija Srbije
- reforma sektora bezbednosti u Srbiji
- tranziciona pravda
- liberalizam, globalizacija, međunarodni odnosi i ljudska prava.

CEAS je aktivni član koalicije za REKOM, koja okuplja više od 1.800 organizacija civilnog društva, pojedinaca iz svih država nastalih raspadom bivše SFRJ. Među njima su i udruženja roditelja i porodica nestalih osoba, veterana, novinara, predstavnika manjinskih etničkih zajednica, organizacija za zaštitu ljudskih prava i sl. Koalicija za REKOM predlaže da vlade (ili države) osnuju REKOM, nezavisnu, međudržavnu Regionalnu komisiju za

utvrđivanje činjenica o svim žrtvama ratnih zločina i drugih teških kršenja ljudskih prava počinjenih na teritoriji bivše SFRJ u periodu 1991–2001. CEAS je tokom 2012. godine postao pridruženi član Asocijacije za otvoreno društvo – PASOS, međunarodne asocijacije ekspertske nevladinih organizacija (think-tanks) iz Evrope i Centralne Azije, koja podržava izgradnju i funkcionisanje otvorenog društva, naročito u vezi sa pitanjima političke i ekonomske tranzicije, demokratizacije i ljudskih prava, otvaranja privrede i dobrog javnog upravljanja, održivog razvoja i međunarodne saradnje. PASOS ima 40 punopravnih i 10 pridruženih članova, među kojima je i prestižni European Council on Foreign Relations – ECFR, a od NVO iz Srbije još samo Beogradski centar za bezbednosnu politiku – BCBP. Tokom iste godine, Centar za evroatlantske studije postao je i prva organizacija civilnog društva iz regiona Jugoistočne Evrope primljena kao punopravni član Međunarodne koalicije za odgovornost da se zaštiti – ICRtoP. Koalicija okuplja nevladine organizacije iz svih delova sveta radi zajedničkog delovanja na jačanju normativnog konsenzusa oko doktrine odgovornosti da se zaštiti (Responsibility to Protect, skraćeno RtoP), u cilju boljeg razumevanja norme, pritiska na jačanju kapaciteta međunarodne zajednice da spreči ili zaustavi zločine genocida, ratne zločine, etničko čišćenje i zločine protiv čovečnosti i mobilizacije nevladinog sektora za zalaganje za akcije spasavanja ljudskih života u situacijama gde je primenljiva doktrina RtoP. Među

istaknutim članovima Koalicije nalaze se i organizacije poput Human Rights Watch – HRW i International Crisis Group – ICG.

** Socijalni liberalizam tvrdi da društvo mora da štiti slobode i jednake šanse za sve građane i ohrabruje međusobne saradnje između državnih i tržišnih institucija u okviru liberalnog sistema. U procesu evolucije, slaže se da su neka ograničenja postavljena ekonomskim poslovima potrebna, kao što su antimonopolski zakoni u borbi protiv ekonomskog monopola, regulatorna tela ili zakoni o minimalnim platama. Socijalni liberali smatraju da vlade mogu (ili moraju) da pružaju udobnost, zdravstvenu zaštitu i obrazovanje iz prihoda koji proističu od poreza, kako bi se omogućila najbolja upotreba talenata stanovništva. Takođe, liberal-socijalizam se bori protiv ekstremnih oblika kapitalizma i komunizma. Zalaže se, isto tako, za umereniji antiklerikalizam i versku slobodu.*

CENTAR ZA EVROATLANTSKE STUDIJE

ADRESA: DR DRAGOSLAVA POPOVIĆA 15/II/15

11000 BEOGRAD, SRBIJA

TELEFON/FAX +381 11 323 95 79

WWW.CEAS-SERBIA.ORG

OFFICE@CEAS-SERBIA.ORG